

Czigány Zoltán
MAGYARORSZÁGI LEVELEK

Kedves bátyám, mihez hasonlíthatnám inkább a költözködést: kedvesünk elvesztéséhez vagy lányomunk megteremtéséhez? Örömkben szomorkodunk, mert már csak két napig lakunk kinőtt otthonunkban. Vinnénk magunkkal tekintetünk mindennapi útjait, ahogy fogsorunkon járó nyelvünket visszük, vinnénk a megszokás kétfelé húzó terhét, mely az unalomból és a hiányból növekedett. Vinnénk már a repedést is, a nyikorgóást, a penészfoltokat, a sokszínű csempét, a valahol bekóborló áramot és a lépcsőt a szoba közepén, pedig tudjuk: csak árral úszó kikötők a tények.

Esténként a füledt fürdőszobába húzódunk be a nálunk nyaraló óvodai teknőssel. Zsófi a kissozóban, Kata a nagyobbban, Matyi a konyhában alszik vagy bömböl, s székekre állított mőzeskosara mellett csak oldalazva lehet eljutni a mosogatóig. A teknős a piros szélű mérlegre szokott fölmászni, én a vécétetőn ülök, s míg olvasok vagy éppen neked írok, mereven föl tartja a fejét és nézelődik. Nazianzosi Szent Gergelyt juttatja eszembe, aki úgy vélte, hogy a bűnbeesés előtt állandó szemlélődés állapotában élt az ember, s a jelenben pedig eme kontempláció nosztalgiajában él. Teki e tanítást követi, én a Tekit, de mégis mögöttünk áll Szent Gergely: a követők alkotják a kört, mely az egész alapvonása lehet. Addig-addig szoktam nézni ilyenkor a teknős merev hullőszemét, míg meg nem látom a melegséget benne. Pedig mást várhatnánk tőle, hiszen ha bűnbe nem is, de rabságba esett születésekor. S mintha mégsem száműzetésben lenne itt, hanem otthonában, s mintha nem vetné meg sorsának elrontóit, hanem tanítani szeretné őket. Akár a szemlélődésre, akár a szeretetre.

Mikor először fölkapaszkodott a mérleg tetejére, s a kemény műanyagról újra meg újra lecsúszott karmait végre megpihentette, én csak nevettem rajta, micsoda körmönfont szemrehányás ez: megméredzkezik, hogy mutassa, mennyit fogyott, s eszünkbe juttassa, három napja nem kapott halat, Csak később értettem meg, hogy ősi ösztönével talált a mérlegre, amely annak a sziklának vagy kőnek az ő sorsára méretezett megfelelője, melyre felmenői mind kimásztak megpihenni. Bátyám, talán nem is kell folytatnom, hiszen hallottunk már erről. Lehet folyóparti kő a fürdőszobai mérleg, lehet falusi hajnal a Moszkva tér közelében kakasszék, lehet igazi otthonunk a kinőtt lakás: ha szeretetünk azzá teszi.

A bontás ilyen, a filmforgatás végén, mikor csak az marad a helyén, ami nem látható, már nem veszíthetjük el Zsófi résnire nyitott ajtaja mögött a reggeli, rózsaszín csikot, sem az egyedüli szobai napfényt, ami nyári hajnalokon a kócos pálmára akaszzkodott, sem a szemközti, hámló házfal hideg kétségét a holdvilágban, ha lényegüket megszerettük egyszer. Igaz, nem lesznek velünk, hiszen nem szalad többé Zsófi a boltba Melindához, nem nyit be kíváncsian a sárga boltba, nem int többé az ismerős buszvezetőnek, de tudjuk már, hogy mindez megvan: mert létükhöz képest jelentéktelen időbeliségük. Szemlélődésünk ideje pedig, mintha türelmes várakozás volna: meglátjuk-e végre a követ, a hajnalt, az otthont, mielőtt elköltöznénk?

Kedves bátyám, én azzal az örömmel élek mostani országunkban is, amellyel a teknős beleveti magát a mérlegről a fürdőszoba kövezetébe. Haspáncélja koppanásának hangján mondom: hazám ez az ország. Isten hozzád!

Kedves bátyám, úgy hiszem, te részese vagy a teljességnek, de nem tudom, a teljességnek része-e a hiányérzet? Tudod-e még milyen a nosztalgia egykori pillanatok után, tudod-e milyen a hazavágyódás saját országodban, ismered-e még a veszendőhöz való ragaszkodás belső kényszerét?

Csak csodálkozásom nem múlik, hiába látom napról napra élesebben, hogy lányomban és bennem a szemlélődés alapvonását egyetlen mozdulattal húzták meg. A megőrzés ösztöne, a hűség hite, a régi dolgok szépségének élvezete azonos kettőnkben. Kőbaltás kifejezéssel fejünkhöz vágható, hogy konzervatívok vagyunk. Szerteágazó értékcselecsés valamint genetikai és pszichikai nyomozás helyett csak arra az általános emberi törekvésre hivatkozhatom, mely az elérhetetlen vonzásában születik meg. *Épílyen a szerelem, mert üldözi azt, ami illan, s elfordul attól*, ami kínálja magát, írta az alexandriai könyvtár igazgatója, Kallimakhosz, és közel ezerkilencszáz esztendővel később Shakespeare mondatta Northumberlanddal: *örömmre várni nem kisebb öröm, mint már örülni*, majd a Herceggel: *küzdés azért, mi nincs meg, s ami megvan, már elfelejtetted*, háromszáz év múlva Bergson gondolta úgy, hogy: *a jövőnek a lehetőségek végtelenétől terhes gondolata termékenyebb, mint maga a jövő, s ezért van több varázsa a reménynek, mint a bírásnak*, s kevéssel később Móricz Zsigmond vezette vissza e tapasztalatot történelmi regényének idejébe: a megfoghatatlan *varázsa nagyobb, mint az ismereteknek lenyűgözése*, - s mindezek, ezrével évezredek alatt, egyenesen József Attila hat szavába torkolltak, de mintha innen is eredtek volna: csak ami nincs, annak van bokra. A lehetetlen Zsófi lábánál ül, a távoljövőt elzavartam: az elérhetetlenség égboltja alatt a múlt jegyében születünk, melynek érzete jelenünk veszendőbe hajló területeire is kiárad, s ezért nézzük a számítógép-programnál elfogódottabban a vassodronyhoz kötött kompon átkelő marhacsordát. Ezért volt olyan különös, mikor vasárnap délelőtt meghallottam a házak között tekergő óbégatást, mintha legalább húsz év távolából szólna: Ószer!; ezért éreztem úgy, hogy valami maradandóság kerítése mellett jártam évekig, amikor Zsófival először lementünk a lószag nyomában az egykori pasa réjtjére, mely most a magyar katonaságé, és egyszerre voltam első otthonom születésem előtti környezetében is, hiszen a Vérmező volt ilyen gödör a háború végéig, s egyszerre egy olvasott tájban is, a határon levő iskola gyakorlatterepén.

Talán a makacs tárgyi ragaszkodás készítetett dokumentumfilmek készítésére, s az elmúló pillanat rögzítésének varázslata feledtette a tudott tényt: a fikció hitelesebb belső megjelenítésre képes. Gyakran elfog a gyanakvás, hogy a század második felében fölhalmozott ténszerűség eltakarja majd a lényegét, s a jövődőt már megfosztottuk ismeretlenségünk mítoszától. Kincsként tartottam kezemben azt az arasznyi filmszalagot, mely Dsida Jenőről egy pillantásnyi mozgóképet őriz. Petőfi Sándorról egyetlen dagerrotípiát van, Balassi Bálintról egyetlen festmény, igaz, két egymásra festett arcúval. Homéroszról azt sem tudjuk, hány ember volt? Ha a mohácsi csatát látnánk a televízióban, nem lehetnék jobban részesei, mint Brodarics István kancellár írását olvasva, ahogyan nem vagyunk részesei a mostan képernyőn látott öldökléseknek sem. S vajon mennyit nyernénk és mennyit veszítenénk Homérosz, Balassi és Petőfi portréfilmjeinek láttán? Azt remélem, hogy a mű értékét nem érinti a szerző arcképének elértéktelenedése, de mégis kisebb izgalommal olvasnám leveleidet, ha egy kulturális magazinműsorban kéthetente számoltál volna be rodostói magányodról.

Bátyám, mostanában azonban a tények is veszélyben vannak. Részben azért, mert az elmúlt években egyoldalúan mutatott be a múlt, csak az áldozatok oldaláról, s nem a gyilkosoké, részben azért, mert nincs is rájuk nagy szükség, hiszen a valóság mibenlétét a politikusok is meg tudják határozni. Segélje őket az Isten!

Téged pedig, bátyám, tartson meg mostaniságodban, régiségedben úgyis megőrzi Zsófi!

Szalman Radujev vagy **Dzsohár Dudajev** címét nem tudják a postáskisasszonyok sem, ezért hozzád írom levelem Kelemen bátyám, hozzád és kardot fogó elszántságodhoz. Kívíttam magamnak, hogy rádiótelefont hordhassak oldalamon, de kicsi antennájának kicsi itt a téverő ahhoz, hogy a szabadság felé mutathasson, ezért még mindig irigylem térdedhez ütődő kardodat, hiába lennék vele neveléses, ahogy Kata mondja, hiába akadna kocsim ajtajába kiszálláskor. Mégis család volna kardot kötnöm, mikor én is mellemen viselem a megalkuvás puha páncélját, melyet ki tudja mióta fogadunk el újból és újból zsarnokainktól, azt híven, hogy magunkat védjük vele, holott őket. Százévente egyszer mertünk csupasz mellett sorsunkért kiállni, és rendre belebuktunk: mibennünk talán sosem volt olyan elszánt a hit, mint abban a népben, amelyet most éppen úgy néz a lenyugodott világ, mint bennünket bármikor. Csakhogy a csecsen Kádároknak csak a megvetés a tábora. Ha Dzsohár és Szalman népének szándéka egyszer mindannyiunké lehetett volna, akkor honpolgáraink mostan nem lennének történelmi óvodások, akikre nézve az a legnagyobb veszély, hogy növekedvén elérjük a konyhai fiókokat, akkor nem trónol közéletünkön a kirekesztetteket kirekesztővé bélyegző nagyhatalmú kisebbség, akkor a Tanácsköztársasággal szemben nem egy tanácstalan köztársaság áll, és akkor nem él tovább mibennünk az az ábránd, hogy nekünk Mohács kell, amikor Trianon sem volt elég. Akkor elég lenne a magyarok miniszterelnökének tekintete.

Látod-e még, hogy hol élünk, bátyám? Ebben az országban Lajos királynak és Ady Endrének már közös szerencséje a mohácsi vész. Ha Trianonban vagy Párizsban Mohács városa esik, mint Munkács, Marosvásárhely, Murszombat, Kismarton vagy Nagyszombat, akkor a tudós alkalmazottak Ady versét is kihagyták volna valamennyi kötetéből, hiszen véletlenül remény nélküli igazságunkat is kimondta volna e költemény címe, éppen úgy, mint hogyha azt írom most keserűen: nekünk Marosvásárhely kell. Csak egy óra járás Mohácstól dél felé, ami elválasztotta Ady versét attól, hogy sértse a szomszéd népek érzékenységét, amely magyarul lelkiismeret-furdalást jelent, hiszen mégsem győzők ők, csak nyertesek, úgy kapták meg hazánk javát, mint a szerencsejátékok hősei, megforgatták Magyarországot fölött a mutatót, melynek minden megállása örökös nyeremény volt: Kassa, Kolozsvár, Szabadka.

Öld meg, bátyám, Szalman Radujevet és Dzsohár Dudajevet, ha előbb találkozol velük mint én, és kérlek ne mutasd

Simon József kerámiaszobra

magyarok között ezt a levelemet, mert nálunk már nem szokás edictumot írni, Hadakozó embernek tanító scholáját, mint fejedelmet, mert már kijártuk kötelező iskolánkat, s most már fogyasztunk, élvezünk, rádiótelefonálunk magabízón, mert már értjük a világot, igaz, hogy szavaink java munkanélküli lett, de Babel tornyában már amerikai gyorslift jár, bátyám, viszont Szalmannak és Dzsohárnak mutasd meg, amit írtam, hogy lassák, elveszítik majd, amiért irigylem őket: nekünk már zsarnokunk sincs, hogy megtartsa legbelül hitünk, nekünk már Mohács sem kell, mert magunk vagyunk Mohács, s önmagunkkal inkább megbékélünk.

Jól tudtad, hogy Jézus azt mondta Péternek: „Tedd vissza hüvelyébe kardodat. Aki kardot ragad, az kard által vész el.” De én szeretném levágni, bátyám legalább a fülét. Tudom, hogy azt is tudod jól, milyen önnön mérgünkben veszni el, míg sajnálkoznak rajtunk a győzők.

A fülét, bátyám, a fülét legalább! Nem lesz isten, aki visszargassza.